

1944, 4. prosinec. Londýn. — Ústavní dekret presidenta republiky o národních výborech a prozatímním Národním shromáždění.¹

Vycházejí ze základní zásady platné ústavní listiny Československé republiky, že lid je jediným zdrojem veškeré státní moci v republice Československé, a navazuje na vládní prohlášení ze dne 16. dubna 1944,² ustanovují k návrhu vlády a po slyšení Státní rady, že svrchovaný lid na osvobozeném území republiky bude tuto moc v přechodném údobí vykonávat takto:

Článek 1.

Na území Československé republiky, které bude osvobozeno od nepřítele, budtež na základě voleb ustaveny národní výbory, a to místní, okresní a zemské, jakožto prozatímní orgány veřejné správy ve všech jejich oborech. Jakožto orgány státní správy národní výbory budou podřízeny vládě.

Článek 2.

Z národních výborů na základě voleb vzejde prozatímní Národní shromáždění jakožto prozatímní orgán zákonodárný, jemuž bude odpovědná vláda. Jeho složení, způsob jeho vzniku a jeho působnost stanoví zvláštní ústavní dekret.

Článek 3.

Vláda se zmocňuje, aby vládními nařízeními s platností zákona stanovila, jak budou národní výbory voleny a jak budou svou pravomoc vykonávat.

Takovéto vládní nařízení musí však býti podepsáno presidentem republiky.

Článek 4.

Pro správu obcí a okresů s většinou obyvatelstva státně nespolehlivého jmenují se podle platného práva komisaři po případě komise správní, k nimž se mohou podle místních poměrů přibrati k spolupráci zástupci státně spolehlivého obyvatelstva.

¹ Páteří tohoto dekretu se stal návrh tzv. levého bloku v Moskvě (viz poznámka čís. 1 k dokumentu čís. 39). Dekret byl ovšem obecný a pružný a otevíral hypoteticky dveře různým možnostem. Představitelé buržoazie ve Státní radě, ve vládě i president Beneš chtěli i nadále kompetenci národních výborů co nejvíce zúžit. Ve svém dopise předsedovi čs. vlády ze 4. prosince 1944 napsal např. president Beneš znovu: „V článku 1. se praví, že národní výbory budou prozatímními orgány veřejné správy „ve všech jejich oborech“. Slova posléze uvedená by mohla vyvolat mylný dojem, jako by národní výbory měly nastoupiti na místo dosavadního úředního organismu v celém oboru veřejné správy nižších instancí a speciálních jejich oborech, jako je na příklad agenda berní, poštovní, železniční, agenda samosprávy zájmové atd. . . . Jak jsem se o tom přesvědčil při svých rozhovorech o otázce národních výborů s Vámi, s jednotlivými pány ministry a řadou jiných našich politických činitelů ze Státní rady, nemá býti citovanému ustanovení čl. 1 rozuměno ve smyslu právě uvedeném. Předpokládám tudíž, že jsme, pokud se této věci týče, zajedno v tomto výkladu: Ustanovení čl. 1 ponechává otevřenou otázku na kolik v tom či onom oboru veřejné správy národní výbory nastoupí přímo na místo orgánů a úřadů dosavadních a na kolik budou správu tu vykonávat jejich prostřednictvím. O tom rozhodne a učiní vhodná opatření vládní nařízení, o němž mluví čl. 3 dekretu.

Já sám soudím, že otázka poměru našich dosavadních úřadů veřejné správy k národním výborům bude řešena jak s hlediska co nejplnější demokratisace celého oboru veřejné správy, tak i s náležitým zřetelem ku skutečné účelnosti a aniž by při tom bylo zapomináno, kde toho bude třeba, na potřebu odborné kvalifikace.“ (Úřední věstník československý, 20. 12. 1944, čís. 6.) Z tohoto vyplývalo, že Beneš přes podpis na dekretu nikterak nezměnil svůj základní postoj k revolučnímu obsahu dekretu, jak jej měli na mysli komunisté. Přes svůj rámcový charakter byl dekret o národních výborech významným úspěchem komunistické strany, neboť dával značné možnosti do rukou lidu na osvobozeném území. Záleželo nyní na tom, jak bude v praxi interpretován.

² Viz dokument čís. 16.

Článek 5.

Přechodné období začíná se dnem, kdy některá část Československé republiky je osvobozena z nepřátelské moci, a končí se dnem, který určí řádně zvolené Národní shromáždění.

Článek 6.

Tento ústavní dekret nabývá účinnosti dnem vyhlášení a provedou jej všichni členové vlády.

Dr. Edvard Beneš v. r.

Dr. Šrámek v. r.

Bečko v. r., Dr. Feierabend v. r., Masaryk v. r., Majer v. r. též za ministra Němce, Lichner v. r., Dr. Ripka v. r., Dr. Slávik v. r., Dr. Stránský v. r.

Úřední věstník československý, čís. 18/1944.

[103]

1944, prosinec. Nízké Tatry. — Pokyny komisaře 2. československé paradesantní brigády vedoucím ilegálních komunistických skupin k přípravě místních povstání proti okupantům při přiblížení fronty.¹

T a j n é !

Po přečítání spálte!

Komunistickéj organizácii obce... (Dol. a Hor. Lehota, Lopej, Predajná, Valaská, Bystrá, Jarabá, Mýto pod Ďumbierom, Brezno nad Hronom, Hronec).

Drahí súdruhovia.

Približuje sa okamžik Vašej činnosti, lebo Červená armáda bude veľmi skoro u dvier Vašej dediny. Pre dôstojné uvítanie našich vzácných hostov je potrebné dôkladne pripraviť povstanie v celom zázemí Slovenska proti nášmu úhlavnému nepriateľovi a vrahovi.

Povstanie je treba vykonať v poslednom okamihu, čo najrýchlejšie a tak, aby naše straty boli čo najmenšie a straty vraha čo najväčšie.

Preto:

1. Čo najrýchlejšie naviažte spojenie s vedúcimi tajnej podzemnej organizácie prostredníctvom svojho dôverníka,
2. pomáhať a súčasne spolupracovať s vojenskými veliteľmi a poveriť touto prácou zvláštne dôveryhodné osoby,
3. prevádzať nábor nových osôb k bojovým skupinám po dôkladnom ich overení,
4. každý člen bojovej skupiny musí poznať jednu najviac dve osoby,
5. každý člen bojovej skupiny musí mať na 2—3 dni proviant, teplé šaty a prádlo pre prípadný pobyt v lese,
6. postarať sa, aby zbrane a strelivo boli shromáždzené na dohodnutých miestach. Keď budú v tom prekážky, uveďte o tom môjho dôverníka,
7. každý člen bojovej skupiny je povinný udržať v poriadku zbraň a chrániť ju na bezpečnom mieste,
8. každý člen bojovej skupiny musí byť pripravený vždy na boj.

¹ Na počátku roku 1945, ve chvíli, kdy se Sovětská armáda přibližovala k Horehroní, věnovaly ilegální komunistické organizace i velení 2. čs. paradesantní brigády spolu s politickými pracovníky, působícími při brigádě, velkou pozornost přípravě těchto místních povstání, jejichž smyslem bylo pomoci jednotkám Sovětské armády při osvobozování jednotlivých obcí a zabránit nacistům v jejich ničitelském díle.